

הצעת חוק הספריות הציבוריות

מאת

ד"ר מיכאל יעקבי

חוק הספריות הציבוריות, שהצעתו נמצאת עכשיו בדיון בפני הכנסת, עשוי לפתוח פרק חדש במשפטנו המינהלי. חוקי ספריות קיימים כבר מזמן בארצות התרבותיות. הראשונים שביניהם ניתנו כבר במאה הקודמת ותוקנו או הוחלפו בינתיים פעמים רבות. למעשה מדינת ישראל, מדינת "עם הספר", היא אחת האחרונות לחוקק חוק כזה. מהו "חוק הספריות הציבוריות" ומדוע יש צורך בו? הלא גם עכשיו קיימות ספריות ציבוריות אצלנו, ללא כל חוק?

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר את המונח "ספרייה ציבורית". לא כל ספרייה הפתוחה לציבור היא בשל כך בלבד "ספרייה ציבורית", לא לפי שימוש המונח במדע הספרנות ועל אחת כמה וכמה לא לפי החוק המוצע. נסביר קודם את משמעות המונח הזה בשפת הספרנים, ואחר כך את משמעותו בהצעת החוק שלפנינו.

א. הספרנים מבחינים בין כמה סוגי ספריות, לפי תפקידיהן. סוג אחד הוא הספרייה הלאומית, הקיימת כמעט בכל ארץ וארץ. היא לא מיועדת בעיקרה לשרות הקהל הרחב, אלא תפקידה הוא לאסוף ולשמור ספרים ופרסומים אחרים שיצאו לאור בארץ, או נכתבו ע"י מחברים בני הארץ או בני האומה, או המתחסים לארץ או לאומה. אופי שונה לגמרי יש לספרייה האוניברסיטאית (או של יתר מוסדות להשכלה גבוהה). הספרייה הזאת משרתת בראש ובראשונה את ההוראה ואת המחקר; משום כך הרכבה וניהולה נעשים לפי כללים אחרים משל הספרייה הלאומית. (יש וספרייה אחת יכולה לשמש בשני תפקידים, כמו למשל הספרייה הלאומית והאוניברסיטאית בירושלים.) סוג אחר של ספריות היא הספרייה המיוחדת. ספריות כאלה הן, למשל, אוסף ספרי רפואה בבית חולים, ספרי משפט בבית משפט, ספרים טכניים בבית חרושת וספרות מקצועית במשרד ממשלתי. תפקידה של ספרייה כזאת אינו באיסוף חומר ושמירתו, כמו בספרייה הלאומית, וגם לא בשרות הוראה ומחקר, כמו ספרייה של מוסד להשכלה גבוהה, אלא עליה לספק אינפורמציה מעשית לאנשי המקצוע העובדים שם. ברור שתפקיד כזה דורש מבחר ספרים אחר וניהול ספרייה שונה מאשר ביתר סוגי הספריות. גם הספרייה הציבורית משמשת תפקיד מיוחד; עליה להוות כאילו המשך של רשת החינוך הכללית, כדי שהאזרח ימצא בה מקור אינפורמציה ואפשרות

1 הצעת חוק הספריות הציבוריות, תשל"ב—1972 (הצ"ח מס' 981, מיום כ"ה בטבת תשל"ב — 12 בינואר 1972, עמ' 157—160). הדיון בקריאה הראשונה התקיים בימים 18 ו-25 בינואר 1972 ונסתיים בהחלטה, להעביר את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות. "דברי ההסבר" להצעה הזאת, כתריסר שורות בלבד, לא מוסיפים לתבנת ההצעה.

הצעת חוק תספריות הציבוריות

קריאה לשם הנאה והשתלמות, לפי רצונו ולפי צרכיו – וכשם שניתן לימוד חובה לכל האוכלוסייה, כך גם הספרייה הציבורית צריכה להיות פתוחה לכל. נוסף על התפקיד העיקרי הזה יכולה הספרייה הציבורית למלא גם תפקידים אחרים, במיוחד ביישובים שאין בהם ספרייה אחרת. שם היא תתן, למשל, את העזרה הנחוצה לתלמידי בתי הספר העממיים והתיכוניים הזקוקים לספרות להכנת שיעוריהם, היא תספק ספרות לחוגי תיאטרון, לחוגי ספרות, לקורסים להשתלמות מקצועית, ללימוד השפה העברית לעולים חדשים, ועוד. כפי שתפקידיה של הספרייה הציבורית יכולים להיות מרובים ומגוונים, כך יהיה גם הרכב חומר הקריאה שונה ממקום למקום.

ב. החוק המוצע מתייחס אך ורק לסוג האחרון של ספריות שדברנו עליהן, לספריות הציבוריות, אלא שהוא נותן להן הגדרה משלו. בהשתמשנו להלן במונח "ספריות ציבוריות", כוונתנו תהיה תמיד לספריות ציבוריות לפי הגדרה הזאת. החוק מגדיר את הספרייה הציבורית כספרייה הממלאת שלושה תנאים (סעיף 1 של ההצעה): זוהי ספרייה, (1) של רשות מקומית, (2) שהיא פתוחה לכל, (3) ושהוקמה לפי צו שר החינוך והתרבות, או שהוכרה על ידו, לפי סעיף 2 של ההצעה. נדון בכל אחד מהתנאים האלה במקומו המתאים, אך כבר עכשיו ברור שיותר מכל התנאי השלישי הוא זה המבדיל באופן חד משמעי בין ספרייה ציבורית לפי החוק המוצע הזה, וכל ספרייה אחרת, ואין נפקא מינה אם הספרייה נקראת "ציבורית" אם לאו.

1. הקמת הספרייה הציבורית

נפתח בתנאי השלישי דלעיל. העולה ממנו הוא שהקמת הספרייה הציבורית נעשית אך ורק באחת משתי דרכים: צו השר, או הכרה ע"י השר. (המלה "שר" משמעותה במאמר הזה, וכן בחוק המוצע, תמיד שר החינוך והתרבות).² הדרך הראשונה נדונה בסעיף הקטן 2(א) של ההצעה, הדרך השניה בסעיף הקטן 2(ב).

סעיף קטן 2(א) קובע שהשר רשאי, בהתייעצות עם שר האוצר ושר הפנים, להטיל בצו על רשות מקומית, או על רשויות מקומיות אחדות במשותף, להקים, להחזיק ולנהל ספרייה בתחום שיפוטן. הסעיף הקטן 2(ב) קובע כי השר רשאי להכיר בספרייה של רשות מקומית כספרייה ציבורית, ומשעטה כך יחול עליה האמור בחוק זה.

מזה נובע שאין אפשרות להקים ספרייה ציבורית במשמעות החוק המוצע ללא פעולה מצד השר, אשר צריך או לצוות על הקמתה, או להכיר בספרייה קיימת. כמו כן יש צורך ברשות מקומית (או כמה רשויות מקומיות במשותף) כדי שהספרייה שלה (או שלהן) תהיה לספרייה ציבורית. השר לא יכול להטיל את החובה הזאת על כל גוף אחר (למשל על הסתדרות העובדים) או על אדם כלשהו – והשר גם לא יכול להכיר בספרייה כספרייה ציבורית שאיננה "של רשות מקומית".

יחד עם זאת החוק המוצע לא מכיל כל איסור לפתוח ספריות. מותר, איפוא, לכל רשות מקומית לעשות כך, גם אם לא הוטלה עליה חובה כזו ע"י צו השר, וכנראה היא יכולה אפילו לקרוא לספרייה הזאת "ספרייה ציבורית". רשות זאת נתונה כנראה גם לכל גוף אחר ואפילו לכל אדם פרטי, אך ברור שספרייה כזאת איננה ספרייה ציבורית במשמעות

2 ראה את הגדרת המלה "שר" בסעיף 1 של ההצעה.

החוק המוצע, ומה שנוגע לרשויות המקומיות, הן בודאי לא יוצאות ידי חובתן להקים ספרייה ציבורית כשהשר יצווה כך בהתאם לחוק. השר אמנם רשאי להכיר לפי ס"ק 2(ב) בספרייה ציבורית למעשה שכזאת, אך הוא לא חייב לעשות כך.

בהתאם לסעיף 10 של ההצעה "השר רשאי להחיל חוק זה בהדרגה, לאחר התייעצות עם שר האוצר ושר הפנים, ובלבד שתוך חמש שנים מיום פרסום חוק זה יחיל אותו השר כאמור על כל הרשויות המקומיות". לסעיף הזה יש משמעות רבה והוא עשוי להיות שקול כנגד כמה וכמה חסרונות בהצעה שעוד נדבר עליהם. אם החוק הזה אכן יחול תוך חמש שנים על כל הרשויות המקומיות בארץ (ויבוצע בנאמנות), אפשר לראות בזה הישג יפה. יש לציין, שגם מדינות אחרות, כמו למשל אנגליה³ ודניה⁴, שעוד לפני כמה שנים היססו להטיל את החובה הזאת על כל הרשויות המקומיות שלהן, עברו עכשיו לשיטה של החיוב המוחלט. הקוץ באליה הוא שאין אנו יודעים אם הדבר היפה הזה יבוצע באמת. מנקר בליבנו הספק אם אכן יחיל השר את החוק בזמן זה ומקוים אנו שחששותינו יתבדו.

עוד נעיר כי הצורך בהתייעצות השר עם שר האוצר ושר הפנים לפני החלת החוק על רשות מקומית מסוימת נקבע כבר בסעיף 2, ולכן אפשר למחוק אותו כאן. — בהצעת החוק שלנו חסרה הוראה חד משמעית הקובעת שרק ספרייה אחת (על סניפיה) בכל רשות מקומית יכולה להיות ספרייה ציבורית. היה רצוי לקבוע כך בפירוט, היות וחוק הספריות בא דווקא, בין שאר מטרותיו, גם כדי לשים קץ לכפילות המיותרת בנתינת השירות הספרייתי הנמצאת היום במקומות רבים בארץ. הדרך הטובה ביותר להבליט את העקרון הזה בחוק יכולה להיות בקביעת המקרים היוצאים מן הכלל — בהם ספרייה ציבורית שנייה ביישוב אחד מותרת, כמו למשל כאשר התנאים הגיאוגרפיים מצדיקים זאת. ראה לדוגמה סעיף 4 של חוק הספריות הנורווגי⁵ משנת 1955. אחת הבעיות החשובות ביותר בזמן הקמת ספרייה ציבורית היא שאלת המקום המתאים. הצעת החוק מזכירה את העניין הזה בקיצור נמרץ בס' 5(9). שם נאמר, שהשר רשאי להתקין תקנות גם בנוגע ל"הקמת מבנים". בארצות אחרות הקדישו תשומת לב רבה לנקודה הזאת. כך, למשל, בחוק הנורווגי⁶ משנת 1955 (הנחיות לסעיף 3(e)). הוראה דומה היתה רצויה גם אצלנו, ולא רק במקרה של "הקמת מבנים", כי ברור שרוב הספריות הציבוריות לא יימצאו במבנים שהוקמו עבורן באופן מיוחד.

2. שיתוף של רשויות מקומיות אחרות

ראינו לעיל שהשר רשאי להטיל את החובה להקים ספרייה, להחזיקה ולנהלה, או על רשות מקומית אחת או על כמה רשויות מקומיות במשותף (סעיף 2(א)). מזה נובע שהחוק המוצע לא נותן לרשויות המקומיות את האפשרות להתאגד מרצונן לשם הקמת ספרייה ציבורית משותפת, או החזקתה המשותפת, או ניהולה המשותף. היוזמה לכל אלה

3 The Public Libraries and Museums Act, 1964 (c. 75)

4 Public Libraries Act (No. 171 of 27th May 1964)

5 Act of May 13th, 1955, respecting Amendments to the Act of December 12th,

6 1947, concerning Public and School Libraries (including Regulations)

6 ראה הערה 5, לעיל.

הצעת חוק הספריות הציבוריות

צריכה לצאת תמיד מהשר. החוק המוצע אמנם לא מטיל כל איסור על הקמת ספריה משותפת של כמה רשויות מקומיות ללא צו השר, אך אם יעשו כך על דעת עצמן, לא ייצאו ידי חובתן. השר יוכל, אם ירצה בכך, לדרוש מכל אחת מהרשויות המקומיות האלו להקים ספריה ציבורית משלה, בנפרד או בשותפות עם רשות מקומית אחרת שאיננה שותפת בספריה שהוקמה מקודם. מלשון הצעת החוק לפי פשוטה יש אפילו ספק אם השר יוכל להכיר בספריה משותפת שהוקמה ללא צו, הואיל וסעיף קטן 2(ב), הדרו בהכרת ספריה ע"י השר, מדבר רק על ספריה של רשות מקומית אחת. על קושי זה ניתן אמנם להתגבר בעזרת פקודת הפרשנות, [נוסח חדש] הקובעת בסעיף 2, שכל האמור בחיקוק בלשון יחיד, אף הרבים במשמע; ואולם מהעובדה שהמחוקק עשה שהוא מדבר על הקמת ספריות על פי צו מדבר על רשויות מקומיות בלשון רבים ושעה שהוא מדבר באותו סעיף עצמו על הכרה בספריה כספריה ציבורית הוא מדבר בלשון יחיד על רשות מקומית, נרמזת כונה אחרת של המחוקק שיכול והיא דוחה את פקודת הפרשנות. יתכן, איפוא, שלפי הצעת החוק אין ספריה ציבורית משותפת של כמה רשויות מקומיות — אלא על פי צו השר.

אין זה מן הנמנע שההסדר שבהצעה ישריב את הרצון כל זמן שאנו נמצאים עדיין בשלב בנייה של רשת ארצית של ספריות ציבוריות. אבל חוקים רבים בארצות אחרות גותנים לרשויות המקומיות את הזכות להתאגד לפי רצונן ודורשים לכל היותר איסור של השר או של המועצה הארצית. היה רצוי להזכיר לכל הפחות את האפשרות הזאת גם בחוק שלנו, ואם עומדים כבר על כך שהיוזמה לשותפות כזאת תישאר תמיד בידי השר, אזי רצוי שהשר ישמע לכל הפחות את דעתן של הרשויות המקומיות הגונעות בדבר. יתכן שהשר ינהג כך למעשה מרצונו הטוב, אך מוטב לקבוע את התהליך הזה בחוק.

הרעיון של שותפות בענייני הספריה הציבורית יהיה אקטואלי, מטבע הדברים, באופן מיוחד בין רשויות מקומיות קטנות. יש לעודד את הגטיה הזאת, משום שהנסיון מלמד שיש להעדיף ספריה גדולה אחת (על סניפיה, אם יש צורך בהם) על כמה ספריות קטנות. ספריה ציבורית במקום קטן, הסובלת ברוב המקרים מחוסר אמצעים ושיש לה רק חוג קוראים מצומצם, לא יכולה להתפתח כראוי. משום כך שולל, למשל, החוק האנגלי⁷ את הזכות להיחזק "רשות ספרייתית", דהיינו להחזיק ספריה ציבורית מוכרת, באופן כללי מכל הקהילות (parishes) הקטנות, שמותר היה להן עד אז להקים ספריות משלהן, ומטיל את החובה לכך על המחוזות ועל הערים הגדולות. החוק הדני, אף הוא משנת 1964⁸, מדבר אמנם על רשויות מקומיות מבלי להבדיל ביניהן על פי גודלן, אך אין לבוא לכלל טעות: דניה נמצאת כעת באמצע הביצוע של רפורמה מקיפה, דהיינו ליכוד הכפרים הקטנים ליחידות מינהליות יותר גדולות ומקיפות, שכל אחת מהן תכלול כ-5000 תושבים — וליחידות האלו מתכוון חוק הספריות הדני, כשהוא מטיל על הרשויות המקומיות את החובה להקים ספריה ציבורית.

הצעת החוק אינה מותירה מקום לתונה בין שתי רשויות מקומיות, שלפני רק אחת מהן תחזיק ספריה ציבורית אשר תתן שרות ספרייתי גם לתושבי השניה, תמורת פיצוי כספי, בלי שתיווסד ע"י כך שותפות ביניהן. הדבר גובע מסעיף קטן 2(א). יש

7 דיני ישראל, נוסח חדש, מיום כ"ז בסבת תשי"ד — 1 בינואר 1954.

8 ראה הערה 3, לעיל.

9 ראה הערה 4, לעיל.

להצטער על כך, שהאפשרות להסדר כזה לא קיימת לפי החוק המוצע שלנו; אפשרות זו יכולה להיות מעשית במקרים מיוחדים, למשל כשעיר מהווה מרכז טבעי של סביבתה הכפרית. דוגמה של חוק ספריות הנותן את האפשרות הזאת הוא החוק הנורווגי¹⁰ משנת 1955, בסעיף 1.

3. שיתוף של מוסדות וגופים אחרים

כאמור לעיל, השר יכול להטיל את החובה להקים ספריה ציבורית, להתזקת ולנהלה אך ורק על רשות מקומית (או על כמה רשויות מקומיות במשותף) ולא על אף גוף או אדם אחר, וכן הוא יכול להכיר רק בספריה "של רשות מקומית" כספריה ציבורית (סעיף 2). שמע מינה שכל ספריה ציבורית במשמעות החוק המוצע צריכה להיות בבעלותה של רשות מקומית, ומשהפסיקה להיות בבעלותה של רשות מקומית (או של כמה רשויות מקומיות) אין היא כבר ספריה ציבורית לפי החוק המוצע. אף על פי כן ניתנת האפשרות לרשות מקומית, לשתף מוסדות וגופים אחרים בהקמתה של הספריה הציבורית, בתהוותה ובניהולה (סעיף 4). סעיף זה מהווה מסגרת בלבד, כמו סעיפים רבים בהצעה, ותוכנו האמיתי ייקבע בתקנות (ראה סעיף 9(3)). לפי הכתוב בסעיף 4 ניתן כנראה חופש גמור לרשות המקומית לשתף מוסדות וגופים כרצונה ללא הסכמת השר או גורם אחר, וגם לסיים את השותפות הזאת ולבוא לידי הסכם עם שותף אחר או להמשיך בלי שותף. כזה נבדל השיתוף עם מוסדות וגופים אחרים מהשיתוף של כמה רשויות מקומיות, אשר אפשרי רק על סמך יוזמת השר, כאמור לעיל.

בדברי ההסבר לסעיף 4 נאמר, כי "שיתוף גורמים אחרים עשוי, בין השאר, להקל את הנטל הכספי של הרשויות המקומיות". נוסף לכך בא סעיף זה להקל על ספריות הקיימות, שאינן בבעלות הרשות המקומית, להיהפך לספריות ציבוריות, בלי לקבל מיד את עול השלטון הבלעדי של הרשות המקומית על עצמן. הוראות מעבר מסוג זה נמצאות גם בחוקי ספריות בחוץ-לארץ ואין כל סיבה להתנגד להן. אחרי ככלות הכל חוק הספריות הציבוריות לא בא כדי להרוס את הקיים שמילא תפקיד חשוב ומנובד עד עכשיו. אלא שיש צורך להיזהר מכך, שסעיף זה לא ישמש אמצעי להנצחת המצב המפורז והבלתי-מאורגן הקיים היום. סכנה זו צפונה במיוחד במלה "ובניהולה" שבסעיף הנה מן הראוי להקפיד שמידת כוחם של הגופים והמוסדות בניהול הספריות תהיה מוגבלת והבעלות של הרשויות המקומיות לא תיהפך לדבר פורמלי בלבד.

יתכן ולסעיף 4 של ההצעה כוונה נוספת, שלא נובעת באופן ברור מניסוחו, והיא להת אפשרות לרשויות המקומיות להקים סניפים בתוך בנייני מוסדות או גופים שונים. הדבר הזה נפוץ מאד בחוץ-לארץ, במיוחד בארצות הסקנדינביות. הספריות הציבוריות שם נוהגות לפתוח סניפים למשל בבתי חולים, במחנות צבא, בבתי חרושת גדולים, בבתי סוהר, ועוד, ומקבלות תמיכה מיוחדת מהמדינה למטרות האלו. בדרך כלל המוסד נותן את המקום ואת הריהוט ודואג לספרן (ברוב המקרים מתנדב) והספריה הציבורית נותנת את חומר הקריאה (המתחלף מדי פעם) ודואגת לקיטלוג ולכריכה. שיתוף פעולה מסוג זה איננו גובע, כאמור, באופן ברור מנוסח החוק המוצע ואין לדעת.

¹⁰ ראה הערה 5, לעיל.

הצעת חוק הספריות הציבוריות

אם המחוקק בכלל התכוון אליו. אבל היות ורעיון זה מביא לכלל הדעות להתקדמות ופריון בעבודת הספריות הציבוריות, כדאי להביאו לידי ביטוי ברור גם אצלנו – ואם לא בחוק עצמו, אז לפחות בתקנות שהשר מוסמך להתקין לפי סעיף 9(3).

4. תמיכה מטעם אוצר המדינה

בסעיף 5 של ההצעה נאמר שהשר "יקבע מדי שנה בשנה, בהתייעצות עם שר האוצר ושר הפנים, את שיעור השתתפותו של אוצר המדינה בהקמת ספריות ציבוריות, בתחזור קתן ובניהולן". הסעיף הזה מהווה שוב מסגרת בלבד, אבל בעוד שביתר הסעיפים מסוג זה ייקבעו הפרטים לפחות בתקנות, דהיינו לזמן בלתי-מגבל מראש, מסתפקת ההצעה כאן בסידור שיחודש כל שנה ושנה. מאחר והדבר נוגע כאן לנושא חיוני, דהיינו לביסוסה הכספי של הספרייה הציבורית, יש להצטרף באופן מיוחד על הניסוח הבלתי-מחייב של ההצעה. עניני המימון שייכים לתוכן החשוב ביותר של כל חוקי הספריות בארצות אחרות נקבע בחוק בדיוק, כמה הרשות המקומית חייבת או רשאית להוציא לצורך זה, ומנין עליה לקחת את הסכומים הדרושים: מהטלת מס מיוחד, או דווקא להפך, מתוך המסים הקיימים, וכדומה. ומן הצד השני נאמר גם באופן ברור, אם המדינה משתתפת בהוצאות אלו אם לא, ואם כן, באיזו מידה. קביעת העקרונות האלה מאפשרת לרשויות המקומיות לתכנן את ספריותיהן הציבוריות לטווח ארוך, כי יש לתכנן על מה להתבסס. בהצעה שלנו, לעומת זאת, לא נאמר כלום על כל הענינים האלה, לא על הוצאותיהן של הרשויות המקומיות ולא על השתתפות המדינה בהן. קשה מאד יהיה לרשויות המקומיות לתכנן את הספריות הציבוריות על יסודות רעועים כאלה. אולי האוצר ישתתף בשנה אחת ביד רחבה בהוצאותיה של הרשות המקומית, אך יפסיק לעשות כך בשנה הבאה. חוק הספריות היה צריך לתת לרשויות המקומיות את הבטחון שלפחות חלק של ההוצאות עבור הספרייה יוחזר להן. כשאין בטחון כזה, הרשות המקומית לא תהיה מוכנה להוציא סכומים גדולים למטרה הזאת. יש להצטרף על כך שהצעת החוק מאכזבת בנקודה המכריעה הזאת. כאן היתה אפשרות לחדש משהו, הזדמנות שהוחמצה. למעשה מה שהיה הוא שיהיה גם לאחר החוק: האוצר יתן תמיכה ללא כל התחייבות, כפי שהוא נותן סיוע מסויים גם היום, ולא מבטיח דבר ליום המחר. כאן היה המקום הנכון לדבר גם על סיוע חד-פעמי, צורה אחרת של עזרה כספית, נוסף על התמיכה השוטפת. הסיוע החד-פעמי מיועד לכיסוי הוצאות גדולות בלתי-חוזרות, כגון רכישת ספריה ניידת, הוספת קומה לבנין הספרייה, רכישת אוסף ספרים בשלמותו, וכיוצא באלה. אפשר היה גם לדבר כאן על עוד צורה אחרת של עזרה והיא הלוואה לכיסוי הוצאה חד-פעמית. הצעת החוק שלנו שותקת ביחס לכל אלה, בעוד שחוקי ספריות בארצות אחרות מקדישים לבעיית האלו תשומת-לב רבה. אין לסמוך על זה שדברים מסוג זה "מובנים מאליהם", אלא יש לתת להם ביטוי ברור בחוק.

5. הפיקוח מטעם המדינה

סעיף 3 של ההצעה קובע, שהספרייה הציבורית תהא נתונה לפיקוחו של השר. ההוראה היא מיותרת רק לכאורה; למעשה הדבר איננו מובן מאליה. למשל באנגליה, לפני החוק

משנת 1964, היתה קיימת רשת מפותחת של ספריות ציבוריות ללא כל פיקוח מטעם שר החינוך או גורם ממשלתי אחר. אמנם גם שם הביא הניסיון לידי כך, שהונהג פיקוח מטעם השר, כמו ביתר הארצות. הסעיף 9(1) של ההצעה שלנו קובע, שהשר רשאי להתקין תקנות, בין השאר, גם לגבי סדרי הפיקוח על הספריות הציבוריות. יש להנחם שהמלת "פיקוח" כוללת גם ייעוץ והדרכה וכן את הזכות לדרוש נגשת תכניות, תקציבים ודו"חות, אך רצוי היה להגיד כך בחוק, באופן מפורש.

6. הפיקוח מטעם הרשות המקומית

יש להתפלא על כך שההצעה לא מדברת כלל על הפיקוח מטעם הרשות המקומית על הספרייה הציבורית שלה. דומה שאין להבין את השתיקה הזאת כאילו שהרשות המקומית לא מפקחת בכלל על הספרייה הציבורית. הלק גדול של הזכות לעשות כך נובע מהסמכות הכללית של הרשות המקומית כלפי כל מוסדותיה. אך רצוי היה בכל זאת לקבוע, לפחות בתקנות, תיאום בין הפיקוח מצד השר לבין הפיקוח מצד הרשות המקומית. כך למשל יש לקבוע שהרשות המקומית תקבל העתקים של כל התכניות והדו"חות שהספרייה מגישה לשר, ולא תוכל לדרוש דיווח על אותם הפרטים פעם נוספת או לתקופות שונות, וזאת כדי לחסוך עבודה סטטיסטית ומשרדית כפולה.

רצוי גם היה לקבוע בחוק, או לפחות בתקנות, גבול מסוים לסמכות הפיקוח של הרשות המקומית, משום שכאן אין זה בטוח בכל המקרים שהפיקוח לא ייחפך להתערבות בלתי-רצויה, מה שאין כן ביחס לפיקוח של משרד החינוך. לא יתכן, למשל, שגורמים מקומיים יפסקו הלכת, למי יש להשאל או לא להשאל ספרות מסוימת, או איזה ספרים יש לרכוש ואיזה אין לרכוש בשום פנים, וכיוצא באלה. יש לשמור על חופש הפעולה המקצועי של הספרן, לטובת הספרייה ולטובת קהל הקוראים. לפחות יש לתת לספרן את הזכות לערער למשרד החינוך והתרבות, אם הוא רואה צורך בכך.

7. שירות ספרייתי

איזה הם השירותים שהספרייה הציבורית תספק לקהל? החוק המוצע דן על כך בעיקר בסעיף 6, וזו לשונו: —

6. (א) ספרייה ציבורית תספק בתחום הטיפוס של הרשות המקומית או הרשויות

המקומיות את השירותים הבאים, כולם או מקצתם, כפי שקבע השר:

(1) השאלת ספרים, השימוש בהם בכתלי הספרייה הציבורית, למבוגרים, לבני נוער ולילדים;

(2) מתן ייעוץ והדרכה בכל הנוגע לשימוש בספרים, לרבות שירות ביבליוגרפי;

(3) קיום חוגי לימוד, הרצאות, תערוכות וכיוצא באלה.

(ב) חוגי לימוד והרצאות במסגרת ספרייה ציבורית, לא יראו אותם כבית ספר

כמשמעותו בפקודת החינוך ובחוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט—1969.

הצעת חוק הספריות הציבוריות

שוב עלינו לציין את האופי הבלתי-מסויים של הצעת החוק. השירותים שהספריה נותנת הם הבסיס לזכות קיומה בכלל. הסעיף מפרט אותם — אך הספריה תתן אותם "כולם או מקצתם, כפי שקבע השר" בלבד — כנראה בכל מקרה בנפרד ומדי פעם. כמובן לא קל הדבר, לקבוע מראש ומיד רמה גבוהה של שירותי הספריות הציבוריות, כשכמעט בטוח שאין תקוה לקיימה. אך מאידך גיסא אפשרי ורצוי היה לקבוע מינימום של שירותים לקהל שאין אפשרות לשחרר את הספריה מהם.

הסעיף 6(א)(1) דלעיל מפרט כמה משירותי הספריה, אך מי שאיננו בקי בבעיות הספריות הציבוריות, לא יבין לשם מה המחוקק פתאם מחלק את הקהל למבוגרים, בני נוער וילדים. הלא ממילא כל אחד הנכנס לספריה הציבורית שייך לאחד הסוגים האלה? העיקר לא נקבע בניסוח הסעיף כפי שהוא לפנינו — ששלושת הסוגים של קוראים המפורטים שם צריכים לקבל את שירותי הספריה בנפרד, מתוך סיבות מובנות. יש כאן בהחלט מקום לניסוח יותר ברור.

פיסקה (3) מתייחסת לחוגי לימוד, הרצאות, תערוכות וכיוצא באלה, או כפי שקוראים לזה בשפת הספרנים: "פעולות השלמה". דבר זה מפותח מאד בארצות הברית, וענין חוגי הלימוד גם בשוודיה. אצלנו הדברים יהיו אקטואליים כמובן בראש ובראשונה ביישובים הקטנים ויש צורך בתיאום עם יתר הפעילות התרבותית, כמו זו של בתי העם. דבר אחר חשוב, הקשור בשירותי הספריה המודרנית, לא הוזכר לצערנו בכלל בחוק המוצע: הספריות הניידות. לפי סקרי דעת הקהל האחרונים, שנערכו באג' גליה¹¹, יש חשיבות מיוחדת לספריות הניידות, לא רק להספקת ספרים ליישובים רחוקים, אלא גם בתוך הערים, כדי לשפר את הקשר עם קהל הקוראים ולאפשר ליהנות משירותי הספריה גם לאלה, שאינם יכולים משום מה לבקר בה. רכישת ספריות ניידות והפעלתן עולה, בדרך כלל, על כוחותיה של הרשות המקומית, ויש צורך לעזור לה בזה — אך החוק המוצע אינו מתייחס, כאמור, לכל הבעיה הזאת.

החוק כמעט ואינו מתייחס גם לבעיה אחרת, חשובה עוד יותר: שלש המלים "העסקת כוח אדם" בסעיף 9(5), הן כל אשר נאמר בהצעת החוק על הספרנים — אף על פי שהם הגורם העיקרי בביצוע החוק. "הספריה — זה הספרן" ידוע לכל מי שמצוי בענייני ספריות. מה יועיל להקים בניינים נהדרים, לרהט אותם יפה, להכניס לתוכם מיני חידושים טכניים ולהקציב סכומים גדולים לרכישת ספרים, אם חסר הגורם האנושי המתאים העשוי להפעיל את כל המוסד? חוקי הספריות בחוץ לארץ מקדישים פרקים שלמים לבעית הספרן¹² — מה צריכה להיות השכלתו, מי ימנה אותו, מה תנאיי עבודתו, מה משכורתו, ועוד ועוד. לפעמים דרוש אישור מיוחד למינוי ספרן, או מצד השר או מצד המועצה הארצית. כל זה נאמר בהצעת החוק שלנו בקיצור גמרי, "העסקת כוח אדם". מה יהיה על עניני תקן, השכלה, נסיון, השתלמות, משכורת, דירוג — ייקבע אם בכלל בתקנות...

11 ראה למשל: Groombridge, Brian: *The Londoner and His Library*. [London], Research: Institute for Consumer Affairs, [1964]

12 הוראות מפורטות ראה, למשל, בחוק הנורווגי (סעיף 3(c)) ובהנחיות הרשמיות לזה. הוראות בחוקים אחרים — דניה: הסעיפים 6 ו-7; צ'כוסלובקיה (משנת 1919): סעיפים 8 ו-9; (משנת 1959): סעיף 10; פינלנד: הסעיף 8(5); שוודיה: הסעיפים 3(a), 8, 19, 22, 29(b).

8. חומר ספרייתי

בין ההגדרות בסעיף 1 של החוק המוצע יש גם הגדרה למלה "ספרים". היא כוללת, כפי שנאמר שם, גם "תקליטים, שקופיות, ספרות בכתב עיוורים, סרטי רשמ"קול, סרטי תכניות טלוויזיה וכיוצא באלה" — בקיצור, היא באה במקום המונח המקובל בספרנות "חומר ספרייתי", רוצה לומר, כל דבר שהספרייה רוכשת כדי להעמידו לרשות הקהל. אם כן, מוזר הדבר שנשכח הסוג הפופולרי ביותר של פרסומים ספרותיים (פרט לספרים), דהיינו כתבי עת ועיתונים. בוודאי נשמט הדבר מהזכרון באופן מקרי ויתוקן במשך הדיון בפני הכנסת.

מהי כוונת המחוקק בקובעו בסעיף 9(5), בין יתר הענינים שיוסדרו בתקנות, "קביעת תקציבים למלאי ספרים"? יש להניח שלא מדובר על הקצבת סכומים מסויימים לרכישת מלאי ספרים שהספרייה הציבורית צריכה להחזיקם, אלא הענין הוא, כנראה, קביעת המספר המינימלי של ספרים שצריכים להמצא בה, ולא משנה כיצד הגיעו לשם, בתשלום או ללא תשלום (מתנה, ירושה, העברה מספרייה אחרת כחוסלה, וכו'). דהיינו לא על כסף דובר כאן, למרות המלה "תקציבים", אלא על מלאי ספרים. נעיר בהקשר זה, שלא מספר הספרים הוא הדבר החשוב ביותר. חיובו לא פחות היא רבגוניותו של המלאי: כיצד הספרים מחולקים לסיפורת ולא-סיפורת, ובתוך כל אחת משתיהן לשטחים שונים, וכמה טפסים מוסיפים כל שנה ושנה מתוך הופעות חדשות. על כל הדברים האלה דובר הרבה בחוקי ספריות אחרים¹³, ויש להצטרף על כך שהצעה שלנו לא מזכירה אותם כלל.

דבר חשוב נוסף שלא הוזכר בהצעה: יש לדאוג לרכישת ספרי יעץ על ידי הספריות הציבוריות, כגון אנציקלופדיות, מילונים, ביבליוגרפיות וכיוצא באלה. מאחר והחוק המוצע מטיל את החובה על הספרייה הציבורית, לתת "ייעוץ והדרכה בכל הנוגע לשימוש בספרים, לרבות שירות ביבליוגרפי" (סעיף 6(א)2), הכלים הנחוצים לכך צריכים להמצא בידי הספרנים ויש לעודד את רכישת הספרים האלה, שהם בדרך כלל לא זולים. בארצות אחרות נוהגים להעניק תמיכה מיוחדת לספריות הציבוריות המחזיקות אוסף ספרי יעץ בהיקף מסויים (ראה למשל את החוק השוודי¹⁴ משנת 1955, סעיף 7). ההצעה גם אינה מתיחסת, בין דברים אחרים רבים, ללשון של הספרים, אף על פי שזאת בעיה חשובה אצלנו, גם בגלל המיעוט הערבי וגם בגלל העולים החדשים שאינם יודעים עברית. בחוקים אחרים, למשל בחוק הפיני¹⁵ משנת 1961, סעיף 3(8), נקבע

13 ראה למשל את הסעיף 7(272) בחוק הניוירוקי: גודל אוצר הספרים, רבגוניותו והתספוח השנתיות הם בין התנאים להקצבת תמיכה גדולה.

סעיף 3(8) של החוק הפיני: אוצר הספרים צריך להתאים לגודל המקום, דרכב האוכלוסייה והתנאים הלשוניים; כן יש לדאוג להגדלתו.

סעיף 3(f) של החוק השוודי: אם חומר הקריאה בספרייה איננו משיבוע את הרצון באופן כללי מבחינה מוסרית או אמנותית, הספרייה תקבל תמיכה רק אחרי שיפור המצב. סעיף 19 של אותו החוק: אחד התנאים להכרת הספרייה כספרייה מחונית הוא שאוצר הספרים ישיבוע את הרצון גם מבחינת הכמות וגם מבחינת ההרכב.

Royal Ordinance concerning State Grant-in-Aid to Public Library Service of 14 June 30, 1955 (no. 540)

Bibliotekslag. Given i Helsingfors den 3 maj 1961 (Finlands Författningssamling 15 N:o 235)

הצעת חוק הספריות הציבוריות

בפירושו, שהרכב החומר הספרייתי צריך להתאים לצרכים הלשוניים של האוכלוסיה. הוראה מפורשת יותר בנידון אפשר למצוא, למשל, בסעיף 2 של החוק הציכוסלובקי¹⁰ משנת 1919, שהנהיג, בין השאר, ועדות ספריה נפרדות למיעוטים הלשוניים, שחבריהן נתמנו אך ורק מתוך אנשי המיעוט ההוא. הוראה מסוג זה צריכה להיות ללא כל ספק גם בחוק שלנו.

9. קהל הקוראים

בסעיף 1 של החוק המוצע, בהגדרת הספריה הציבורית, נאמר בין היתר שהספריה הציבורית צריכה להיות "פתוחה לכל". כנראה יש להבין זאת כך, שהשימוש בספריה לא מוגבל לתושבי המקום, ואפילו לא לאזרחי המדינה, אלא מותר לכל אדם, יהיה מי שיהיה. אם הפירוש הזה נכון — מה טוב! אפילו בארצות בעלות מסורת ספרייתית ארוכה כגון דניה או אנגליה מתקשים עדיין להתגבר על הנטייה, לצמצם את השימוש בספריה הציבורית לתושבי המקום בלבד, בטענה, שאלה הם הנושאים בעול הכספי עבודה. לפי החוק האנגלי¹¹ משנת 1964, שהוא אחד החדישים ביותר, מרחיקים לכת עד כדי כך, שהספריה הציבורית איננה חייבת להשאל ספרים לתושבי מקומות אחרים גם אם הללו רוצים לשלם עבור שירותיה (סעיף 7(1)). בזה בולטת הצעת החוק שלנו לטובה ונוכל להתברך בה.

לעומת זאת החוק המוצע שלנו לא מזכיר את תקנון הספריה הציבורית, שהוא אוסף ההוראות המיועדות לקהל, כגון שעות פתיחה, כללי השאלה, תעריפי השירותים המיוחדים וכו'. בחוקים אחרים נקבע בדיק, מי מרכיב את התקנון, מי מאשר אותו ומה צריך להיות תוכנו (ראה למשל את החוק הדני¹⁸ משנת 1964, סעיף 4). רצוי היה לציין גם אצלנו פרטי התקנון, ואולי להוסיף אפילו תקנון לדוגמה לנוסח החוק.

10. תשלומים

הסעיף 7 של החוק המוצע קובע, שרשות מקומית "המקיימת ספריה ציבורית, רשאית, באישור השר ולפי עקרונות שקבע, לגבות תשלומים מהמשתמשים בשירותי הספריה". זה הוא הסעיף בהצעה המעורר את הדאגה הגדולה ביותר. העקרון, ששירותי הספריה הציבורית ניתנים בחינם, ללא כל תשלום, מקובל בכל העולם הנאור כחלק מעצם הגדרתה של הספריה הציבורית¹⁹. אינני זוכר עוד חוק ספריות ציבוריות הקובע את

16 Act No. 430 of July 22nd, 1919, concerning Public Municipal Libraries

17 ראה הערה 3, לעיל.

18 ראה הערה 4, לעיל.

19 מבחר מתוך החומר הרב: — דניה: (את פרטי החוק ראה לעיל, הערה 4). § 1. The purpose of public libraries is to promote the spread of knowledge, education and culture by making books and other suitable materials available free of charge.
פינלנד: (את פרטי החוק ראה לעיל, הערה 15). § 8: קבלת תמיכה ממשלתית מותנית במילוי תנאים כדלקמן: (1) תושבי המקום אינם חייבים לשלם עבור השימוש בספריה.
אנגליה: (את פרטי החוק ראה לעיל, הערה 3). הכניסה לספריה הציבורית והשימוש בחומר הספרייתי בתוך כתליה הפשי לכל; עבור השאלת ספרים, כתבי-עת וכד' אסור לדרוש דמי

ההפך בצורה כה מפורשת. זה באמת כתם שחור בהצעת החוק שלנו. עד עכשיו תמיד התלוננו על כך, שההצעה מהווה מסגרת בלבד, שאיננה קובעת הוראות של ממש, אלא משאירה את הכל לתקנות שיתקנו כפי שיתקנו או לא יתקנו. — כאן, בסעיף שלפנינו, חסרון זה נהפך למקור של תקוה: אם גביית התשלומים תלויה באישורו של השר ונעשית לפי העקרונות שקבע — אולי הוא לא יתן את אישורו ולא יקבע עקרונות? אך לצערנו לא יתכן הדבר. לא קיימת אצלנו כל הזדמנות של גביית מסים שלא מנצלים אותה — ותהא זו הזעירה המזיקה ביותר.

במקום לתלות תקוות בהעדר יוזמה של השר אחרי שהסעיף הזה ייהפך לחלק של חוק ממש, יש להלחם בו עכשיו, כשהוא עדיין בגדר הצעה. השימוש בספריה הציבורית צריך להיות חפשי ופטור מכל תשלום מתוך שיקולים עקרוניים, בדיוק כמו התינוך היסודי בבתי הספר, והדבר הזה צריך להאמר בחוק באופן חד-משמעי. לכל היותר מותר לגבות אי-אלה תשלומים עבור שירותים מיוחדים הקשורים בהוצאות, או בגלל גרימת נזק, וכדאי לפרט את המקרים האלה בחוק. להלן כמה דוגמאות:

ברוב הספריות בעולם לא מהססים לדרוש תשלום עבור צילום מתוך ספר או כתב עת, שנעשה לבקשת הקורא. כמו כן יש לשלם בכל ספריה עבור ספר שאבד, או לקנות טופס אחר של אותו הספר. מקובל גם לשלם עבור הזמנת ספר שהיה מושאל, כשהספריה לוקחת על עצמה להודיע לקורא, בדאר או בדרך אחרת, על החזרת הספר ולשמור אותו במשך זמן מה עבורו. אפשר גם להרשות מכירת ספרים שאינם נחוצים יותר, למשל טפסים כפולים של ספר שהיה אקטואלי רק במשך זמן מסוים, או מהדורה ישנה כשהספריה רוכשת חדשה, או בכלל ספרים שלא יתכן שהקהל הרחב עוד

השאלה מתושבי המקום, או מאנשים שמקום עבודתם שם, או מאלה הלומדים במסגרת לימוד מלא (סעיפים 7 ו-8).

שוודיה: (את פרטי החוק ראה לעיל, הערה 14). אחד התנאים להענקת תמיכה ממשלתית הוא שהקהל יכול לקרוא בתוך הספריה הינם אין כסף ואין לדרוש דמי השאלה מתושבי המקום, או ממלחי הצי המסחרי הנמצאים זמנית במקום (סעיף 3(d)).

נורווגיה: (את פרטי החוק ראה לעיל, הערה 5). § 3. A public library shall not be entitled to a state grant according to the provisions of this Act, unless the following conditions are satisfied: — ... (b) All inhabitants of the municipality shall be entitled to borrow books free of charge.

אמצות-הברית: *Library Services and Construction Act, 1966*: § 354. ... a State plan for the further extension of public library services must — (5) provide that any library services furnished under the plan shall be made available free of charge. ...

§ 358. Definitions. (c) The term "public library" means a library that serves free all residents of a community, district, or region. ...

מדינת ניו-יורק: *Consolidated Laws of New York, Chapter 140 (Education Law)*: § 262. Every library... shall be forever free to the inhabitants of the municipality or district which establishes it. ...

§ 253, 2. The term "public" library as used in this chapter shall be construed to mean a library... established for free public purposes. ... and the term "free"... shall be construed to mean a library maintained for the benefit and free use on equal terms of all the people of the community. ...

תצעת חוק הספריות הציבוריות

יתענין בהם. האפשרות למכור ספרים תעודד את הספרייה הציבורית לרכוש כמה טפסים של ספר אקטואלי, וכן להחליף מהדורות מיושנות בחדשות. כמו כן יש להרשות גביית דמי כניסה להצגות, תערוכות וכדומה שלא נערכות במסגרת "פעולות ההשלמה" של הספרייה הציבורית. צריכה גם להיות מתרת מכירת קטלוגים ותכניות בכסף. מקובל גם לגבות קנס מקורא המחזיר ספר באיחור, אלא שכאן יש מקום לספק. העונש אמנם מוצדק, אך ידוע מתוך הנסיון, שגביית סכומים קטנים (ורק כאלה אפשר לגבות בהודמנות כזאת) לא מהווה גורם מרתיע. לעומת זאת אפשר אולי להשיג שיפור בהתנהגות הקוראים המתאחרים ע"י שלילת הזכות לשאול ספרים, לזמן קצר או לתקופה יותר ממושכת. כיוון שהדבר עומד בניגוד לכלל שכל אחד יכול להשתמש בספרייה הציבורית, יש צורך להוכיח את העונש הזה בחוק, באופן מפורש. מאידך גיסא לא כדאי להעניש את הקורא בכלל, לא בקנס ולא באיסור לשאול ספרים, אם יפסיק עקב כך לבקר בספרייה הציבורית. מוטב לתת יד חפשית לספרן שיבחר באמצעים הנכונים לפי שיקולו. החוק צריך גם לקבוע בצורה ברורה, שכל ההכנסות ממכירות, קנסות וכו' תשארנה שמורות לשם רכישות חדשות לספרייה, ושגביית תשלומים אחרים אסורה.

11. הבטחת קיומו של החוק

כמה חוקי ספריות בארצות אחרות דואגות לסנקציות למקרה שהרשות המקומית תסרב בכלל להקים ספרייה ציבורית או להחזיק בה, או למקרה שאמנם הוקמה ספרייה ציבורית, אך הרשות המקומית לא דואגת לרמה הרצויה, או למקרה שהספרייה חדלה למעשה לפעול. כך למשל החוק הציכוסלובקי²⁰ משנת 1919 הרשה במקרים מסויימים למשרדים המרכזיים, להקים ספרייה ציבורית על חשבון הרשות המקומית. דבר דומה קיים גם לפי החוק האנגלי²¹ משנת 1964 (סעיף 10), ובחוקי ספריות בכמה מדינות של ארצות הברית²². אולי כדאי היה לדאוג גם אצלנו לסנקציה כזאת. אך החוק המוצע של רחוק מלקבוע פרט נחוץ זה, ואף אינו קובע שהתמיכה מטעם אוצר המדינה תשולם רק לספריות הנוהגות לפי הוראות השר. הפסקת התמיכה כשהספרייה לא פועלת כהלכה — הוראה שלא חסרה באף חוק ספריות בחוץ לארץ, כשהמדינה שם נותנת סיוע לספריות הציבוריות — חסרה אף היא בהצעת החוק.

12. המועצה

נשאר עוד לדבר על הסעיף 8 של החוק המוצע. לפי הסעיף הזה יש להקים מועצה לספריות ציבוריות, גוף מייעץ עליון, המורכב מאנשי חינוך, נציגי משרד החינוך והתרבות, נציגי משרד הפנים, נציגי הרשויות המקומיות, ספרנים בכירים ונציגי ציבור הספרנים (סעיף קטן (א)). השר רשאי למנות את חברי המועצה — ולמעשה הוא עשה זאת כבר, מבלי לחכות לחוק. המועצה לספריות הציבוריות כבר קיימת

20 ראה הערה 16, לעיל.

21 ראה הערה 3, לעיל.

22 המדובר הוא במדינות: Arkansas, Minnesota, North Dakota, West Virginia.

והסעיף הקטן (א) בא, איפוא, רק כדי לברך על המוגמר. הצרה שבסעיף 8 צפונה בסעיף קטן (ב). ס"ק זה התיימר לקבוע את סמכות המועצה, אך למעשה לא קבע דבר. נאמר בו שהשר "רשאי" (1) להיוועץ במועצה בכל הנוגע לביצוע החוק והתקנת תקנות על פיו. הוראה זו היא כללית וערטילאית ומן הראוי היה לקבוע לפחות שהשר "חייב" להיוועץ במועצה, אף שאינו חייב לקבל עליו את מסקנותיה. רצוי היה גם לקבוע מועדים מינימליים לכינוס המועצה, כגון פעמיים בשנה. הוראה כגון זו היא פורמלית, אך בכל זאת יש עמה כדי להבטיח פעילות של המועצה. אם לא ישתנה סעיף קטן זה במשך הדיון על הצעת החוק, יש לצפות לכך שהמועצה לספריות ציבוריות תיהפך לאחד הגופים הרבים הקיימים רק על הנייר.

בארצות אחרות, למשל באנגליה ובארצות הסקנדינביות, המועצות הארציות מהוות גורם חשוב בניהול הספריות הציבוריות ובהתקנת תקנות. לבעיית הרכב המועצות האלו יש עוד להעיר, כי למשל לפי החוק הדני²² משנת 1964 רוב חברי המועצה הם ספרנים (סעיף 21(1)), ויתכן מאד שגם בין יתר החברים, שהם נציגי מוסדות שונים, יהיו ספרנים לא מועטים. מועצה כזו, המורכבת מאנשי המקצוע בעלי ניסיון מעשי רב, עשויה להוסיף הרבה לקידום הספריות הציבוריות.

*

לסיכום: בנוסחנו להעריך את הצעת החוק, עלינו לציין לצערנו, שהחוק המוצע סובל מעניינות תוכן. מצאנו בו שתי הוראות הראויות לשבח: האחת שאחרי חמש שנים תחול החובה להקים ספריה ציבורית על כל הרשויות המקומיות — והשניה שהספריה הציבורית תהיה פתוחה לכל. מרביתו של התחום המוסדר בהצעה עדיין ערטילאי וכללי ואף סתמי. חסרים בהצעה פרטים רבים הנכללים בחוקי ספריות בארצות אחרות. הצעת החוק היא בבחינת מסגרת, כלי אשר יש לקוות שימולא תוכן ראוי בתקנות, אבל מנקה בליכנו הספק אם אכן תמלאנה התקנות את החסר בדרך הנאותה.